

УДК 331.21

JEL Classification Code: J31

Кузьмінська Н.Л.

*к. е. н., доцент ФММ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Потапова В. П.

*студентка ФММ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ВПЛИВ ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДИНАМІКУ ЗМІНИ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено вивченню впливу професійного поділу праці на загальну нерівність в розподілі доходів. Проаналізовано зв'язок між зростанням мінімальної заробітної плати та ВВП. Досліджена динаміка зміни середньої заробітної плати за дев'ятьма професійними групами. Визначено групи з найвищими та найнижчими доходами за період 2013-2017 роки. Проведено порівняння середньої заробітної плати з мінімальною. Проаналізовано вплив зростання мінімальної заробітної плати на зростання середніх заробітних плат у різних сферах діяльності економіки. Запропоновано можливі зміни державного регулювання мінімальної заробітної плати в Україні, оскільки механізм встановлення мінімального розміру оплати праці в Україні не має ринкових індикаторів, на відміну від країн, що використовують індикативний механізм формування мінімальної заробітної плати, прив'язуючи його до середньої заробітної плати або до продуктивності праці.

Ключові слова: мінімальна заробітна плата; середня заробітна плата; професійні групи; валовий внутрішній продукт.

Постановка проблеми. Одними з важливих проблем української економіки сьогодення залишаються невиправдано висока диференціація заробітної плати за професійними групами та недосконала політика формування мінімальної заробітної плати. Такий стан безпосередньо впливає на перспективи зростання показників різних галузях економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Тема нерівності заробітних плат є досить популярною у соціально-економічній літературі. Багато відомих вітчизняних науковців, таких як Н. Казакова, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Лісогор, В. Мандибура, В. Новіков, О. Пищуліна, Л. Черенько та ін. досліджують цю проблему. Однак дивно, що аналізу ролі професій у формуванні заробітної плати та нерівності в цілому приділяється відносно мало уваги.

Метою статті є аналіз диференціації доходів населення в залежності від професійних груп, зв'язку між заробітною платою за професіями, номінальним ВВП та мінімальною заробітною платою.

Виклад основного матеріалу. Заробітна плата – це винагорода за працю, яка залежить від кваліфікації конкретного працівника, складності, кількості, якості та умов виконаної ним роботи, а також компенсаційні і стимулюючі виплати. Вважається, що рівень заробітних плат є одним із ключових показників рівня добробуту будь-якої держави [1].

На будь-якому етапі розвитку трудових відносин на державному рівні велика увага повинна бути відведена проблемам формування і регулювання

заробітної плати, оскільки вона є основним стимулом до праці і забезпечує якість праці. На сьогодні більшість функцій держави з реалізації такої політики передані підприємствам та організаціям, які самостійно можуть встановлювати розміри, форми і системи оплати праці, а також матеріального стимулювання її результатів.

Розвиток економіки тісно пов'язаний з процесом суспільного поділу праці. Спеціалізація у виробництві товарів і послуг при можливості обміну є ключовим фактором зростання продуктивності праці, збільшення виробництва та підвищення якості життя населення країни. Її природним результатом є формування в суспільстві груп людей, що займаються схожою трудовою діяльністю, тобто мають схожі професії.

З точки зору економічного аналізу доцільність вивчення ролі професій у формуванні заробітної плати є далеко не очевидною. Якщо соціологія розглядає професійну приналежність як ключовий чинник, який визначає соціальний статус і рівень доходів людини, сприймає професійну структуру суспільства як основу стратифікації і як структуру можливостей для соціальної мобільності, то економічна теорія, хоча відкрито і не заперечує цю точку зору, відводить професіям досить скромну роль в процесі формування заробітної плати й економічної нерівності в цілому. Розподіл заробітків за професіями розглядається скоріше як побічний результат дії більш фундаментальних зарплатоутворюючих механізмів.

Проте в рамках економічних досліджень можна виділити кілька підходів, які визнають важливу роль професій у формуванні заробітної плати. Якщо в рамках базової теорії людського капіталу професія виступає додатком до отриманої освіти і кваліфікації, то введення передумови гетерогенності (різноманітності) людського капіталу змінює ситуацію. Спочатку така передумова вводилася для аналізу того, що різні індивіди можуть мати неоднакові природні здібності для роботи в тих чи інших конкретних видах діяльності. Це передбачає, що людський капітал необхідно ділити не тільки «по вертикалі» – за обсягом накопичених знань і навичок (за часом навчання в системі освіти і підготовки безпосередньо на робочих місцях або за тривалістю трудового досвіду), але також і «по горизонталі» – за спеціальностями, за якими проходило навчання чи накопичувався досвід [2].

Якщо однозначної відповіді на питання про те, що первинне при прийнятті рішення про отримання освіти – вибір рівня освіти або вибір освітньої спеціальності, не існує, то стосовно людського капіталу, вже з більшою визначеністю можна сказати, що значна його частина є професійно-специфічною (доповнюючи традиційний поділ людського капіталу на загальний і специфічний).

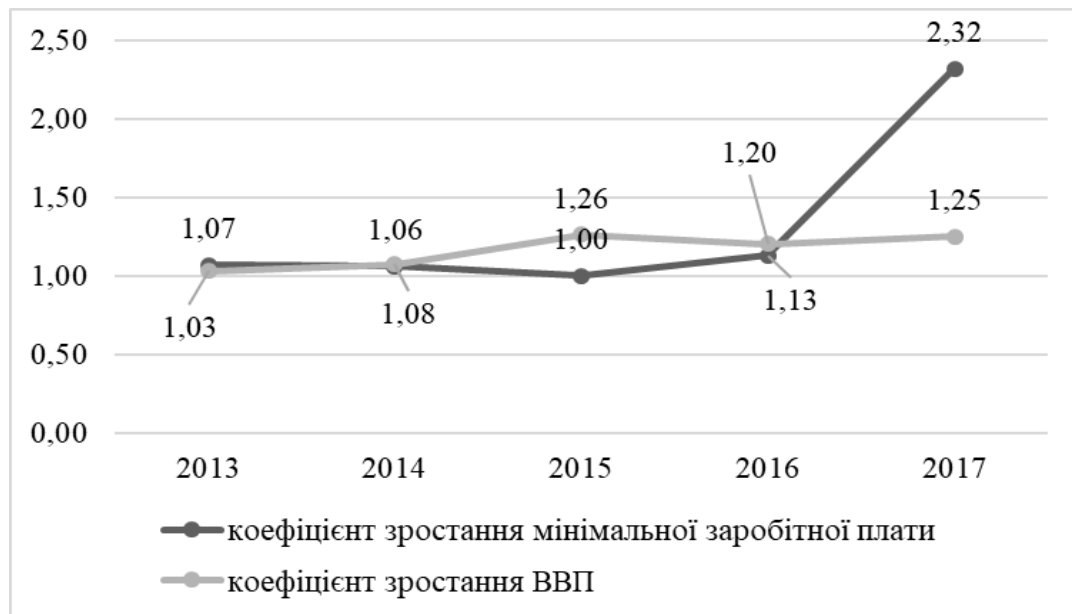
Перед тим, як проаналізувати зв'язок між мінімальною та середньою заробітними платами, слід проаналізувати зростання мінімальної заробітної плати та номінального ВВП в Україні за 2013 – 2017 роки, розрахувавши ланцюгові коефіцієнти зростання показників (табл. 1).

Співвідношення мінімальної заробітної плати та номінального ВВП представлено на рисунку 1.

Таблиця 1 – Динаміка зміни номінального ВВП та мінімальної заробітної плати в Україні за 2013-2018 роки

Рік	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млн грн.	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920
Мінімальна заробітна плата станом на 01.01. кожного року, грн.	1147	1218	1218	1378	3200

Джерело: складено автором за [4]

Рисунк 1 – Коефіцієнти зростання мінімальної заробітної плати та номінального ВВП у 2013-2017 роках

Джерело: складено автором за [4]

З результатів порівняння видно, що за період з 2013 по 2016 роки темпи зростання номінального ВВП та темпи зростання мінімальної заробітної плати майже однакові. У 2017 році зростання мінімальної заробітної плати значно перевищує темпи зростання ВВП. Таке невиправдане її підвищення може призвести не тільки до зростання безробіття, а й до переведення працівників на неповну зайнятість, збільшення кількості неоплачуваних відпусток, переведення офіційної зайнятості на неофіційну і збільшення рівня тіньової економіки.

Можна помітити й істотну диференціацію заробітної плати між видами діяльності. Міжгалузєва диференціація виникає насамперед під впливом особливостей трудового процесу.

Динаміка змін середньомісячної заробітної плати за професійними групами у порівнянні із мінімальною заробітною платою представлена на рисунку 2.

Таким чином, можна зробити висновок, що найвищі зарплати спостерігалися у фінансовій сфері, досить високі доходи в промисловості, в сфері транспорту і сфері культури та спорту, відпочинку та розваг.

Таблиця 2 – Динаміка зміни середньої заробітної плати за основними видами діяльності в Україні за 2013-2017 роки, грн.

Вид діяльності	Станом на				
	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Сільське господарство	1953,00	2117,00	2386,00	3054,00	4694,00
Промисловість	3539,00	3716,00	4034,00	5003,00	6524,00
Будівництво	2322,00	2472,00	2719,00	3771,00	5325,00
Діяльність транспорту та зв'язку	3233,00	3467,00	3824,00	5008,00	6503,00
Фінансова діяльність	5925,00	6477,00	7192,00	8978,00	11092,00
Державне управління	3050,00	3175,00	3229,00	4258,00	6420,00
Освіта	2461,00	2471,00	2542,00	3178,00	5082,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2154,00	2230,00	2330,00	2878,00	4403,00
Діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	3080,00	3282,00	3648,00	4403,00	5412,00

Джерело: складено автором за [4]

Рисунок 2 – Динаміка зміни середньої заробітної плати за галузями та мінімальної заробітної плати в Україні за 2013-2017 роки, грн.

Джерело: складено автором за [4]

Низькі заробітні плати зареєстровані в сільському господарстві, охороні здоров'я, освіті та будівництві, тобто низький рівень заробітної плати спостерігається в бюджетній сфері.

Для визначення ступеня впливу зміни мінімальної заробітної плати на заробітну плату за професіями, слід розрахувати базові коефіцієнти зростання зазначених показників за 2013-2017 роки (рисунок 3).

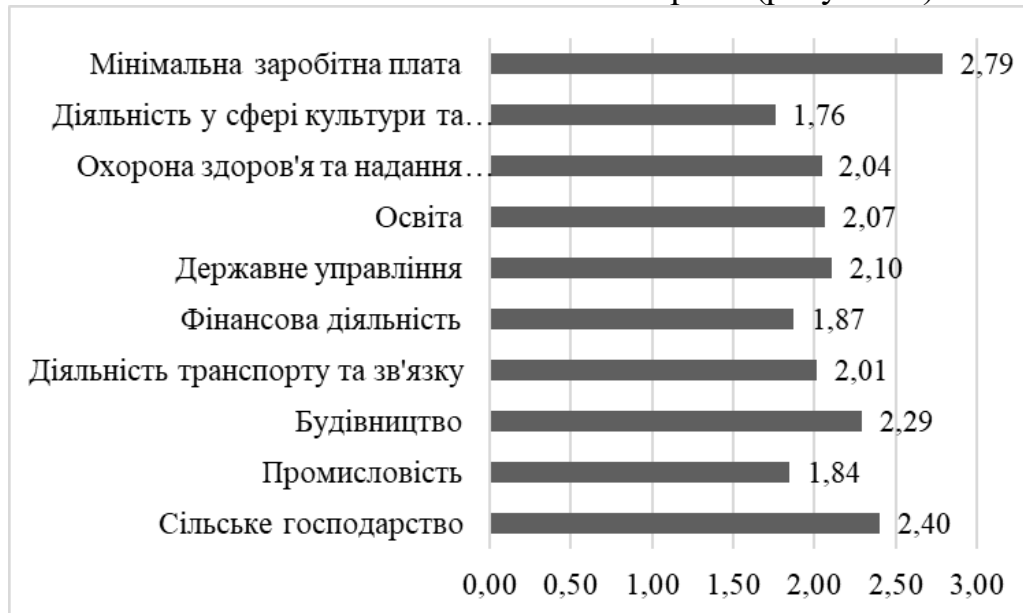

Рисунок 3 – Коефіцієнти зростання середніх заробітних плат за галузями та мінімальної заробітної плати у 2017 році порівняно із 2013 роком
Джерело: розраховано автором за [4]

У різних галузях зарплати зростають з різною швидкістю. Високий темп зростання, близький до темпу зростання мінімальної заробітної плати, можна відмітити в сільському господарстві, будівництві, державному управлінні, освіті й охороні здоров'я.

Актуальним є питання застосування успішного зарубіжного досвіду державного регулювання мінімальної заробітної плати в українській практиці. Мінімальна заробітна плата в Україні встановлюється для всіх підприємств і установ всіх форм власності на відміну від деяких держав, де мінімальна заробітна плата фіксується тільки для бюджетних установ [3]. Сам механізм встановлення мінімального розміру оплати праці в Україні не має ринкових індикаторів. Дана гарантія встановлюється виходячи з потреб працівника, а не реально існуючої ситуації на ринку праці. Багато країн використовують індикативний механізм формування мінімальної заробітної плати, прив'язуючи його до середньої заробітної плати або до продуктивності праці, що в цілому є справедливим з економічної точки зору.

Щодо України, то мінімальна заробітна плата зростала значно швидше (рисунок 3), ніж середня заробітна плата за галузями. Подібна політика збільшення мінімальної заробітної плати в цілому не сприяє розвитку економіки і порушує макроекономічні пропорції.

Динаміка зростання реальної середньої заробітної плати відстає від

зростання мінімальної заробітної плати і це не може бути пояснено об'єктивними факторами, тому такі тенденції тільки погіршують економічну ситуацію, сприяючи інфляції і дисбалансу макроекономічних пропорцій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Невизначеність підходу до регулювання оплати праці та доходів працівників призвела до зниження соціальної захищеності населення й соціальної справедливості. Так як держава гарантує тільки мінімальний розмір оплати праці, то її рівень визначається на підприємстві в залежності від фінансових результатів діяльності та обраної системи винагороди. Таким чином, однією з основних проблем соціально-трудової сфери за даними досліджень в Україні залишається забезпечення рівня заробітної плати працівників різних професійних груп, достатнього для нормального відтворення робочої сили.

Регулювання оплати праці на державному рівні має бути направлене на зростання заробітної плати в залежності від збільшення обсягів виробництва і послуг, особливо в галузях, що забезпечують розвиток економіки, посилення соціальної спрямованості оплати праці, скорочення її надмірної диференціації між галузями, регіонами, категоріями і групами працівників.

Список використаних джерел

1. Економіка України: шоківі впливи та шлях до стабільного розвитку / [О. Г. Білоцерківець, Т. В. Бурлай, Н. Ю. Гончар та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук І. В. Крючкової; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К.: 2010. – 480 с.
2. Ощепков А.Ю. Неравенство в заработках: роль профессий / А.Ю. Ощепков // Высшая школа экономики – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. – 84 с.
3. Курбанов К. Дифференциация розподілу доходів як фактор впливу на економічний розвиток країни / К. Курбанов, О. Пушкар // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 211-217.
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – 2018. Режим доступу до ресурсу <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.09.2018).

References

1. Kriuchkovoï I. V., Bilotserkivets O. H., Burlai T. V., Honchar N. Yu. (2010) *Ekonomika Ukrainy: shokovi vplyvy ta shliakh do stabilnoho rozvytku*, Kyiv, 480 s.
 2. Oshchepkov A. Yu. (2011) *Neravenstvo v zarabotkakh: rol professyi* / A.Yu. Oshchepkov, *Vysshaiia shkola ekonomiki*, 84 p.
 3. Kurbanov K., Pushkar O. (2011) «*Dyferentsiatsiia rozpodilu dokhodiv yak faktor vplyvu na ekonomichni rozvytok krainy*», *Biuleten Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu*, № 1(4), p. 211-217.
 4. *Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy*, Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20.09.2018)
-

Кузьминская Н.Л.

к. э. н., доцент ФММ КПИ им. Игоря Сикорского

Потапова В. П.

студентка ФММ КПИ им. Игоря Сикорского

ВЛИЯНИЕ ВИДА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ДИНАМИКУ ИЗМЕНЕНИЯ УРОВНЯ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Статья посвящена изучению влияния профессионального разделения труда на общее неравенство в распределении доходов. Проанализирована связь между ростом минимальной заработной платы и ВВП. Исследована динамика изменения средней заработной платы по девяти профессиональным группам. Определены группы с самыми высокими и самыми низкими доходами за период 2013-2017 годы. Проведено сравнение средней заработной платы с минимальной. Проанализировано влияние роста минимальной заработной платы на рост средних заработных плат в различных сферах деятельности экономики. Предложены возможные изменения государственного регулирования минимальной заработной платы в Украине, поскольку механизм установления минимального размера оплаты труда в Украине не имеет рыночных индикаторов, в отличие от стран, использующих индикативный механизм формирования минимальной заработной платы, привязывая его к средней заработной плате или к производительности труда.

Ключевые слова: минимальная заработная плата; средняя заработная плата; профессиональные группы; валовой внутренний продукт.

Kuzminska N.

PhD in Economics, associated professor

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Потапова В. П.

Student Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

THE INFLUENCE OF THE TYPE OF ACTIVITY ON THE DYNAMICS OF CHANGES IN THE LEVEL OF WAGES

The article is devoted to the study of the influence of the professional division of labor on the general inequality in the distribution of income. The connection between the growth of minimum wages and GDP is analyzed. The dynamics of changes of the average wage for nine occupational groups are studied. The groups with the highest and lowest incomes for the period 2013-2017 have been identified. A comparison of the average wage with the minimum has been made. The influence of the growth of the minimum wage on the growth of average wages in various spheres of the economy is analyzed. Possible changes in the state regulation of the minimum wage in Ukraine are proposed, since the mechanism for setting the minimum wage in Ukraine does not have market indicators, unlike to countries that use the indicative mechanism for forming the minimum wage, linking it to the average wage or productivity work.

Keywords: minimum wage; average wage; professional groups; gross domestic product.

Кузьмінська Н.Л.

kuzminska_nl@ukr.net

Потапова В. П.

pvp.pvp.998@gmail.com